

بررسی اثربخشی رشته مدیریت خانواده

محمد نوریان^۱

چکیده

در این تحقیق اثربخشی رشته مدیریت خانواده از بعد چگونگی طراحی و تدوین اهداف، محتوا و تمرین‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوا بررسی شده است. تحقیق به دنبال پاسخ‌گویی به چهار سوال است: ۱- کدام یک از اهداف دروس کتاب‌های درسی رشته مدیریت به‌طور صحیح تدوین شده‌اند؟ ۲- توزیع اهداف در سطوح سه‌گانه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی چگونه است؟ ۳- اهداف حیطه‌های شناختی و روانی حرکتی در چه سطحی هستند؟ ۴- آیا اهداف دارای متن نوشتاری و تمرین مناسب هستند؟

نتایج نشان می‌دهد که فقط ۷۷/۳ درصد اهداف به‌طور صحیح تدوین شده‌اند، اهداف در حیطه عاطفی بسیار محدود است و بیش‌تر اهداف در سطوح پایین شناختی قرار دارند و ۱۰/۱ درصد اهداف کتاب‌های درسی مدیریت خانواده نیز متن و تمرین ندارند.

کلید واژه‌ها: رشته مدیریت خانواده، آموزش زنان، تحلیل محتوا، کتاب‌های درسی، دوره‌های فنی و حرفه‌ای.

پذیرش: ۹۰/۲/۲۵

دریافت: ۸۹/۱۲/۱۲

مقدمه و بیان مسأله

مسأله تبعیض جنسیتی و باورهای قالبی حاکم بر نظام آموزش و پرورش، تقریباً در همه کشورها وجود دارد. اما این روند در دهه‌های اخیر تغییر کرده و حرکت به سمت عدالت جنسیتی شروع شده است (صدیق‌سروستانی و رحیم پور ۱۳۸۶: ۳۲).

در کشورهای پیشرفته در دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ دختران در نتایج آزمون‌ها از پسران سبقت گرفته‌اند و شکاف جنسیتی که در آن پسران و مردان در برخی دروس مدرسه نظیر ریاضیات و علوم همواره بیش‌تر مسلط بوده‌اند، برطرف شده است (آرنوت، همکاران ۱۹۹۹: ۱۲).

دو رویداد مهم در آموزش و پرورش ایران نشان از حرکت به سمت عدالت جنسیتی دارد. افزایش نرخ پوشش تحصیلی دختران در مقاطع سه‌گانه تحصیلی و حضور دختران در رشته‌های مختلف تحصیلی دانشگاه‌ها، البته برقراری این عدالت جنسیتی به‌طور عمده در حوزه عمومی است، اما در حوزه خصوصی، یعنی خانواده هنوز تقسیم سنتی نقش مدنظر دختران و پسران است (صدیق سروستانی و رحیم پور، ۱۳۸۶: ۳۲).

زن در خانواده و محیط کار به دلیل مونث بودن در موضع وابستگی و فرمان برداری است. این تبعیض در سلسله مراتب خانواده اثر زیان بخش خود را از سویی بر تربیت دختران و زنان به عنوان فرزندان و مادران به دلیل از دست دادن فرصت‌های رشدی باقی می‌گذارد و از سوی دیگر مرتبه پایین مادران در خانه و نبود شخصیت و هویت مستقل و پویا در آن‌ها موجب تربیت فرزندان با اراده ضعیف، وابسته و غیرخلاق می‌شود (ذوالفقاری پور، حسینیان، یزدی ۱۳۸۳: ۳۲). همین موضوع دلیل طراحی دوره‌های آموزشی است تا دختران به عنوان همسران و مادران آینده جایگاه واقعی خود را به دست آورده و نقش کارآمدتری در خانواده و جامعه ایفا کنند. دوره‌های آموزشی متعددی در این رابطه طراحی و اجرا شده است. دوره‌های مذکور از نظر عنوان دوره، موضوعات درسی، جنسیت مخاطبان و جایگاه آنان در نظام آموزشی رسمی و یا غیررسمی بسیار گوناگون می‌باشند.

در همین راستا دوره آموزشی مدیریت خانواده (که تنها دوره آموزشی رسمی در ایران است). برای دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه طراحی شده است. این دوره مدت ۱۰ سال است که اجرا می‌شود. این تحقیق به دنبال بررسی میزان کارایی دوره مذکور است. دوره مدیریت خانواده شامل ۲۰ عنوان درس بوده و هر عنوان دارای کتاب درسی مستقلی است. در برنامه ریزی درسی دروس از دو الگو تبعیت شده است. برخی از دروس مانند زیست شناسی، روان‌شناختی، حقوق زن در اسلام بر اساس الگوی مبتنی بر موضوعات درسی مدون و برخی از دروس مانند خیاطی، امداد و کمک‌های اولیه، تهیه و تدارک غذا بر اساس الگوی مبتنی بر صلاحیت‌های خاص طراحی شده‌اند.

در این دو الگو منابع یادگیری به‌طور کامل سازمان یافته است و معلمان از رویکرد کتاب‌های درسی سنتی پیروی می‌کنند (بلین کین، ۱۹۹۲). دانش‌آموز و معلم هیچ نقشی در تبیین محتوا نداشته و سازمان دهی محتوا یعنی، وسعت، توالی منطقی موضوعها و همچنین ارتباط افقی بین موضوعات مختلف از قبل تعیین و در کتاب درسی منعکس شده است و منابع و ابزار یادگیری - که به‌طور عمده همان کتاب درسی است - هدایت کننده فعالیت‌های دانش‌آموز و معلم است.

کتاب‌های درسی که قابلیت انتقال دانش، ایجاد مهارت‌ها و شکل دهی به شیوه تعامل فراگیر را با جهان دارند (یونسکو، ۲۰۰۵)، دارای چهار عناصر اصلی، اهداف، متن نوشتاری، تصاویر و تمرین هستند که انسجام آن‌ها موجب کارایی برنامه درسی است. بنابراین مسأله اصلی تحقیق عبارت است از: آیا عناصر اصلی کتاب‌های درسی دوره آموزشی مدیریت خانواده دارای انسجام هستند. پاسخ به این مسأله می‌تواند کارایی این دوره آموزشی را مشخص کند.

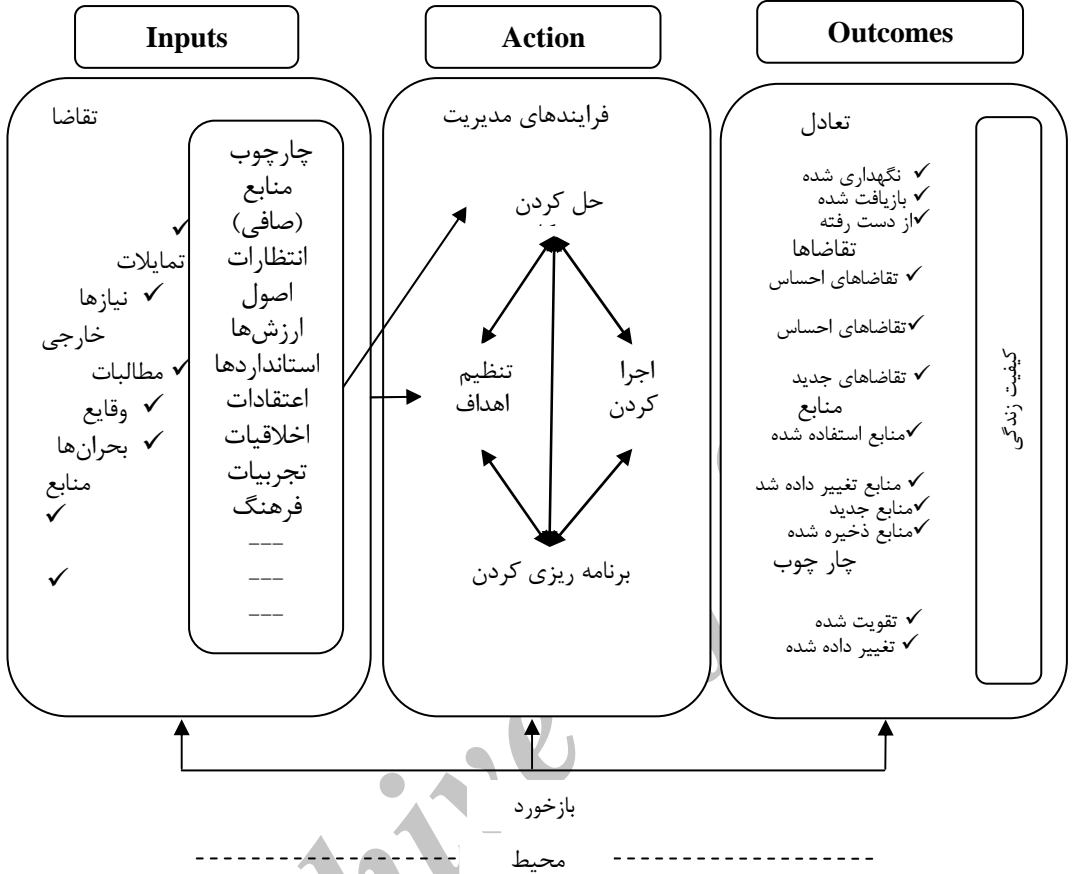
مدیریت منابع خانواده به عنوان یک رشته تحصیلی دارای تاریخچه طولانی است. ویکرز^۱ (۱۹۸۶) تاریخچه این رشته را از ۱۹۰۰ تا ۱۹۸۰ به چهار دوره تقسیم می‌کند؛ دوره اول ۱۹۰۰ تا ۱۹۳۰ که شامل مباحثی مانند تندرستی، بهداشت و اقتصاد خانواده؛ دوره دوم از ۱۹۴۰ تا ۱۹۵۰ شامل مباحثی مانند تجهیزات و وسایل خانه، کارآمدی و ساده‌سازی وظایف؛ دوره سوم از ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ شامل مباحثی مانند پیشرفت تدریجی و مداوم خانواده، استفاده از منابع و دوره چهارم از ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۰ شامل مباحثی مانند بهبود چارچوب‌های سیستمی مبتنی بر تئوری بوم شناختی.

در سال ۱۹۸۰ گراس^۲ و همکارانش مدلی را طراحی کردند که از ویرایش متن‌های اصلی مدیریت استنتاج شده بود و تعامل بین مدیریت و جنبه‌های روان‌شناختی اجتماعی در زندگی خانواده را نشان می‌داد. هیلتون^۳ (۲۰۰۴) با استفاده از الگوی گراس و همکارانش، الگوی جدیدی از مدیریت خانواده را ارائه کرد.

1. Vikers, C

2. Gross, I. H

3. Hilton, T

مدل مدیریت خانواده Hilton2004

هیلتون بر اساس مدل فوق نتیجه‌گیری می‌کند که در تحلیل برون داد، یعنی کیفیت زندگی مواجه شدن با دو سطح فردی و خانوادگی وجود دارد. سطح فردی شامل مواردی چون انگیزش، خودکنترلی احساسات و رفتارها، فرصت‌هایی برای توسعه اقتدار و شایستگی، توانایی حل مسأله، کنترل حوادث پیش‌بینی نشده و ناگهانی، شایستگی‌های ارتباطی و اجتماعی، درک توانایی‌های فردی، سطح خانوادگی شامل تعهد و سودمندی، ارتباطات، حل مشکل، توانایی سازگاری، کنار آمدن با منابع، فرصت با هم بودن، ارتباطات حمایتی با خانواده، پیش‌بینی‌های متعالی برای بچه‌ها، ارج نهادن به مراسم و آداب و رسوم متداول روزمره است. هیلتون برای تحقق کیفیت زندگی در سطح خانوادگی و فردی، آموزش موضوعاتی مانند آسیب‌شناسی رشدی، پزشکی، روان‌شناسی، روان‌پزشکی و تعلیم و تربیت را پیشنهاد می‌کند.

برون دادهای نظام مدیریت خانواده، تعیین کننده اهداف دوره‌های آموزشی است. اهداف نتایج مورد انتظار از فرایند آموزشی هستند و معمولاً فرایند زیر را طی می‌کنند (ویلز^۱ و بوندی،^۲ ۲۰۰۶).

فلسفه ← اهداف کلی ← اهداف ویژه^۳ ← اهداف بسیار ویژه^۴

اهداف و یا همان نتایج آموزشی به وسیله بلوم^۵ و همکارانش (۱۹۵۶) در سه حیطه اهداف شناختی^۶، اهداف عاطفی^۷، اهداف روانی و حرکتی^۸ تقسیم شدند. برای دو حیطه اول نیز طبقه‌بندی ارائه شد و برای حیطه روانی و حرکتی نیز طبقه‌بندی‌های مختلفی از طرف برخی متخصصان ارائه گردید؛ از جمله می‌توان از طبقه‌بندی هارو^۹ (۱۹۷۶) نام برد، در سال‌های اخیر همکاران بلوم طبقه‌بندی شناختی او را مورد تجدید نظر قرار داده و با عنوان طبقه‌بندی جدید بلوم ارائه کردند (دالتون،^{۱۰} ۲۰۰۳).

برخی تحقیقات مرتبط با آموزش زنان و همچنین مهارت‌های زندگی عبارتند از تحقیق ثمری و لعلی‌فاز (۱۳۸۴:۴۷-۵۵) با عنوان «اثر بخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر استرس خانوادگی و پذیرش

1. Wiles

2. Bondi

3. Broad Objectives

4. Specific Objectives

5. Bloom S,B

6. Cognitive domain

7. Affective domain

8. Psychomotor domain

9. Haro

10. Dalton. E.

اجتماعی». آن‌ها به این موضوع اشاره کردند که بیش‌تر پژوهش‌های انجام شده در داخل کشور نشان دهنده آن است که آموزش مهارت‌های زندگی بر بهبود مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی تاثیر مثبت داشته است و پژوهش‌های خارج کشور نشانگر آن است که این آموزش‌ها به‌طور عمده بر روی شیوه‌های مقابله با استرس متمرکز است.

تحقیق دیگر به « بررسی رابطه میان ساختار قدرت در خانواده با رضامندی زناشویی زنان کارمند و خانه‌دار شهر تهران» می‌پردازد: نتایج تحقیق نشان می‌دهد که با افزایش تحصیلات شوهر قدرت زن در خانواده کاهش پیدا می‌کند؛ در حالیکه با افزایش تحصیلات زن تغییری در ساختار خانواده رخ نمی‌دهد (ذوالفقاری پور، حسینیان، یزدی ۱۳۸۳: ۳۱-۴۶).

در بررسی رابطه هوش هیجانی و رضایت زناشویی (خامنه، برجعلی، سلیمی زاده، ۱۳۸۵: ۳۱۵-۳۱۹) نیز به جایگاه آموزش هوش هیجانی اشاره شده است که می‌توان با توسعه «کفایت‌های عاطفی» توان تحمل تنیدگی و حل مشکلات روزانه را افزایش داد. این مهارت‌ها می‌تواند فرد را در مقابله با فشارهای ناگهانی محیطی موفق سازد.

تحقیق « اهمیت سرمایه‌گذاری در آموزش زنان » (عماد زاده، ۱۳۸۲: ۱۱۵-۱۱۴) بیش‌تر به اهمیت آموزش زنان از جهت توسعه اقتصاد کشور پرداخته است و در بخشی از آن نقش تحصیلات مادران در تربیت فرزندان و بهبود کیفیت زندگی آن‌ها اشاره شده است.

اهمیت دادن به نقش زنان و دختران به ویژه از نقطه نظر تعلیم و تربیت و برنامه درسی بسیار مهم است، زیرا بیش از نیمی از دانش‌آموزان و بسیاری از مربیان، معلمان و مدیران و کارکنان را زنان تشکیل می‌دهند (فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۶: ۹۱). در همین راستا ضمن آن که بررسی‌هایی در رابطه با فرصت‌های آموزشی برابر مانند نرخ پوشش تحصیلی دختران در مقاطع تحصیلی و دانشگاه‌ها و مطالعاتی پیرامون جهت‌گیری‌های جنسیتی برنامه‌های درسی مطرح می‌شود، ضروری است تا میزان کارایی برنامه‌های درسی مختص دختران نیز مطالعه شود. در همین راستا تحقیق حاضر به بررسی ارتباط بین اهداف، محتوا و تمرین‌های کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده پرداخته است و به دنبال پاسخ‌گویی به سئوالات زیر است:

- ۱- کدام یک از اهداف دروس کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده به‌طور صحیح تدوین شده‌اند؟
- ۲- توزیع اهداف کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده در سطوح سه‌گانه شناختی، عاطفی و روانی و حرکتی چگونه است؟

۳- اهداف حیطه‌های شناختی و روانی‌حرکتی کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده در چه سطحی هستند؟

۴- آیا اهداف دروس کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده دارای متن نوشتاری و تمرین مناسب هستند؟

روش تحقیق

این تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی است و برای اجرای آن از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. تحلیل محتوای رسانه آموزشی عبارت است از کاربرد روش‌های تحلیلی کمی و کیفی، عینی نظام‌دار برای توصیف رسانه آموزشی و آگاهی از میزان تأثیرگذاری آن در فرایند یاددهی - یادگیری، تأثیرات آشکار و پنهان در فراگیران و شناخت واقعیت‌های اجتماعی است. با توجه به اینکه کتاب درسی نیز یک رسانه آموزشی است، بنابراین می‌توان با استفاده از روش تحلیل محتوا به توصیف کتاب درسی پرداخت و پاسخ سئوالات تحقیق را به دست آورد.

در طراحی هر فعالیت تحلیل محتوا باید مراحل سه‌گانه، سازمان دهی طبقات، تعیین واحد محتوا و انتخاب روش شمارش انجام شود.

سازمان دهی طبقات تحلیل

به منظور پاسخگویی به سؤال‌های تحقیق ضروری است تا محتوا براساس طبقاتی سازمان دهی مجدد شود. این طبقات بر اساس سؤال‌های تحقیق متفاوت می‌باشند که به شرح زیر تعیین، تعریف و نشانه‌گذاری شده‌اند.

۱- طبقه‌بندی چگونگی تدوین اهداف جزئی

بر اساس این طبقه‌بندی، اهداف جزئی در چهار طبقه صحیح، چندبخشی، چندسطحی و کلی طبقه‌بندی می‌شوند.

طبقه اول: «اهدافی که به‌طور صحیح تدوین شده‌اند و باید هر سه نشانه را دارا باشند».

نشانه‌ها: الف: فعل و یا مصدر حرکتی؛ ب: توجه یک موضوع؛ ج: در یک سطح.

طبقه دوم: «اهدافی که دارای چندموضوع هستند»، **نشانه:** اهدافی که متوجه بیش از یک موضوع است.

طبقه سوم: «اهدافی که بیش از یک سطح دارند»، **نشانه:** بیش از یک فعل دارند.

طبقه چهارم: «اهدافی که از فعل حرکتی استفاده نکرده‌اند و یا اهدافی که هدف جزئی‌تر آنان در

همان درس وجود دارد»، **نشانه:** وجود فعل غیر حرکتی و یا هدف جزئی تر.

۲- طبقه‌بندی اهداف بر اساس حیطة

بر اساس این طبقه‌بندی اهداف در سه حیطة شناختی، عاطفی و روانی حرکتی طبقه‌بندی می‌شوند. **حیطة شناختی:** « آن بعد از عملکرد انسان که شامل فرایندهای ذهنی است»، **نشانه‌ها:** دانش، معلومات و یادآوری، بازسازی دانش، توانایی‌ها و مهارت‌های ذهنی.

حیطة عاطفی: « آن بعد از عملکرد انسان که با احساسات و تمایلات فرد سروکار دارد»، **نشانه‌ها:** علاقه، انگیزش، نگرش، قدردانی، ارزش‌گذاری و سازگاری.

حیطة روانی، حرکتی: « آن بعد از عملکرد انسان که مربوط به ارتباط اعصاب و ماهیچه‌ها می‌باشد».

۳- طبقه‌بندی اهداف در حیطة شناختی و روانی، حرکتی

بر اساس سطوح طبقات بعد از مشخص شدن طبقه اهداف از نظر حیطة در این مرحله، اهداف حیطة شناختی و روانی حرکتی بر اساس سطح حیطة مربوطه طبقه‌بندی شوند.

۱-۳- سطوح حیطة شناختی: اهداف در سطوح حیطة شناختی بر اساس طبقه‌بندی جدید بلوم به شش طبقه یادآوری، درک، کاربرد، تحلیل، ارزشیابی و نوآوری تقسیم می‌شود.

یادآوری: « دانش‌آموز می‌تواند اطلاعات را بازخوانی کند یا به یاد آورد»؛ **نشانه‌ها:** افعالی مانند تعریف کردن، تکرار کردن، فهرست کردن، حفظ کردن، بازخوانی کردن.

فهمیدن: « دانش‌آموز می‌تواند درمورد ایده‌ها یا مفاهیم توضیح دهد»؛ **نشانه‌ها:** افعالی مانند طبقه‌بندی کردن، توصیف کردن، توضیح دادن، جابجایی کردن، گزارش دادن، برگرداندن یا ترجمه کردن، تفسیر کردن.

کار بستن: « دانش‌آموز می‌تواند با یک روش جدید از اطلاعات استفاده کند»؛ **نشانه‌ها:** افعالی مانند انتخاب کردن، اثبات کردن، بکارگرفتن، با مثال بیان کردن، عمل کردن، زمان‌بندی کردن، طرح کلی کشیدن، حل کردن، استفاده کردن.

تحلیل کردن: « دانش‌آموز می‌تواند بین بخش‌های مختلف تمایز قایل شود»؛ **نشانه‌ها:** افعالی مانند مقایسه کردن، برابرهم گذاشتن، انتقاد کردن، متفاوت کردن، امتحان کردن عناصر یک کل.

ارزشیابی کردن: « دانش‌آموز می‌تواند درمورد یک موضوع یا تصمیم استدلال یا توجیه بیاورد»؛ **نشانه‌ها:** افعالی مانند استدلال و بحث کردن، دفاع کردن، قضاوت کردن، انتخاب کردن، حمایت کردن، ارزش‌گذاری کردن.

آفریدن: « دانش‌آموز می‌تواند محصول یا نقطه نظر جدیدی بیافریند»؛ **نشانه‌ها:** افعالی مانند ساختن، آفریدن، طراحی کردن، توسعه دادن و نوشتن یک موضوع و یا دیدگاه جدید.

۳-۲- سطوح حیطة روانی حرکتی: در این تحلیل از طبقه‌بندی آنیتا ج-هارو (۱۹۷۶) استفاده شده که با توجه به ویژگی اهداف کتاب‌ها سه طبقه توانایی‌های ادراکی، جسمانی و حرکات مهارتی آورده شده است.

توانایی‌های ادراکی: « به همه موقعیت‌های ادراکی فرد که در آن‌ها محرک پس از برخورد با فرد به مراکز بالای مغز جهت تعبیر و تفسیر فرستاده می‌شود، اشاره می‌کند»؛ **نشانه‌ها:** حفظ تعادل بدن، دقت بصری، ردیابی بصری، حافظه بصری، تمیز طرح و زمینه، ثبات ادراکی، دقت شنوایی، ردیابی شنوایی، حافظه شنوایی، تمییز لمسی، فعالیت‌های هماهنگ کننده.

توانایی‌های جسمانی: « مرتبط با عملکرد قسمت‌های مختلف بدن است که فرد را قادر می‌سازد تا به خواست‌های محیطی خود پاسخ مناسب دهد»؛ **نشانه‌ها:** قدرت تحمل عضلانی، استقامت دستگاه‌های گردش خون و تنفس، قدرت یا نیرومندی، انعطاف پذیری چابکی یا چالاکي.

حرکات مهارتی: « فعالیت‌های حرکتی است که ضمن پیچیده بودن، انجام آن‌ها به یادگیری نیاز دارد»؛ **نشانه‌ها:** هر الگوی حرکتی ذاتی تغییر حالت داده شده که به یادگیری نیاز دارد، مثل اره کردن، تایپ کردن، مهارت‌های منشی‌گری و پرش با مانع، پرش طول، سرسره‌بازی و یا فعالیت‌های نیازمند به وسیله و ابزار مثل راکت.

۴- طبقه‌بندی اهداف بر اساس متن نوشتاری

اهداف از این جهت در دو طبقه اصلی طبقه‌بندی شدند، اهدافی که متن مرتبط ندارند و اهدافی که متن مرتبط دارند.

با توجه به اینکه طبقه‌بندی بلوم و همکارانش فقط در رابطه با اهداف ارزشیابی است، اما در ارتباط با متن نوشتاری طبقه‌بندی ارائه نشده است بنابراین چک لیستی تهیه شد که بر اساس آن نشانه‌های متن نوشتاری برای هر کدام از سطوح شناختی بلوم تعیین شد (پیوست ۱).

و در ارتباط با اهداف حیطة روانی و حرکتی متن‌هایی متناسب تشخیص داده شد که دانش‌آموز را مرحله به مرحله، برای کسب رفتار مربوطه هدایت کنند، به عبارت دیگر این متن‌ها، دستورالعمل‌هایی هستند که از طریق تحلیل تکلیف و ارائه زنجیر تکلیف، فرصت لازم برای یادگیری دانش‌آموز را فراهم می‌آورند، تحلیل تکلیف به فهرست‌بندی مراحل می‌گفته می‌شود لازم است یک فراگیر طی کند تا هدفی را با شایستگی انجام دهد.

۵- طبقه‌بندی اهداف بر اساس تمرین‌ها

اهداف بر اساس تمرین‌ها در دو طبقه گروه‌بندی می‌شوند:

۱- طبقه اول: تمرین ندارند.

اهدافی که تمرین در رابطه با موضوع آن وجود ندارد و یا تمرین‌ها در سطحی پایین‌تر و یا بالاتر از اهداف هستند به طور مثال هدف در سطح درک است ولی تمرین‌ها در سطح یادآوری می‌باشند و یا تمرین‌ها فقط در حیطه دیگری نسبت به حیطه هدف می‌باشند.

۲- طبقه دوم: تمرین مناسب از نظر سطح و حیطه دارند.

اهدافی که تمرین‌های متناسب از نظر سطح و حیطه دارند شامل اهدافی است که تمرین‌های آن، از نظر سطح و حیطه با اهداف هماهنگی داشته باشند، به عبارت دیگر اهدافی که حداقل یک یا چند تمرین آن هم سطح و در یک حیطه باشد. نشانه‌ها در طبقه‌بندی تمرین‌ها مثل نشانه‌ها در مرحله طبقه‌بندی اهداف است.

تعیین واحد محتوا

واحد محتوا شامل واحد ثبت و واحد زمینه است که واحد ثبت در این تحقیق عبارت است از:

۱- برای سؤال اول و چهارم تحقیق «مورد».

۲- برای سؤال دوم و سوم تحقیق «جمله».

واحد زمینه در این تحقیق «درس» است.

تعیین روش شمارش

روش شمارش در این تحقیق، شمارش فراوانی‌ها است.

جامعه آماری

جامعه آماری در این تحقیق کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده می‌باشد. این رشته دارای ۲۰ کتاب درسی است که ۱۹ کتاب آن در این تحقیق تحلیل و بررسی شده است کتاب هنر دستی ۲ به دلیل نداشتن اهداف از جامعه آماری خارج شد. کتاب‌های جامعه آماری و تعداد صفحات آن‌ها عبارتند از اصول حسابداری (۱۰۹)، ایمنی و کمک‌های نخستین (۱۴۲)، بهداشت خانواده (۱۷۷)، بهداشت فردی و عمومی (۱۳۰)، بیماری‌های شایع کودکان (۱۴۴)، تدارک و تهیه غذا (۲۳۶)، تعلیم و تربیت اسلامی (۱۳۹)، تغذیه و بهداشت مواد غذایی (۱۴۲)، حقوق خانواده در اسلام (۸۹)، خانواده در اسلام (۱۳۴)، خیاطی (۱) (۱۰۹)، خیاطی (۲) (۱۷۶)، روان‌شناسی رشد (۷۹)، روان‌شناسی عمومی (۱۱۶)، زیست‌شناسی (۱۴۰)، کاربرد و نگهداری لوازم خانگی (۱۶۶)، کارگاه صنایع دستی بافت (۱۸۱)، مبانی و کاربرد رایانه چاپ ۱۳۸۷ (۲۴۰)، مدیریت خانواده و هزینه‌ها (۱۰۸).

روش تجزیه و تحلیل

با توجه به این که همه جامعه آماری مورد سرشماری قرار گرفته و از جامعه آماری نمونه‌گیری نشده است، برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی استفاده می‌شود.

ابزار اندازه‌گیری

به منظور جمع‌آوری اطلاعات، از جدول‌ها و چک لیست‌های محقق ساخته استفاده شده است. و برای اعتبار چک لیست‌ها نیز از نظرات پنج متخصص تکنولوژی آموزشی استفاده شد و بر آن اساس تغییرات لازم در چک لیست‌ها انجام شد. همچنین به منظور سنجش پایایی، ضریب توافق، اطلاعات جمع‌آوری شده به وسیله چهار نفر از کدگذاران محتوا در یک نمونه شامل ۴ درس از کتاب زیست شناسی محاسبه شد که ضریب توافق بالای ۸۵ درصد بدست آمد.

یافته‌ها

۱- چگونگی تدوین اهداف

به منظور شناسایی میزان اهداف صحیح در کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده، اهداف این کتاب‌ها در چهار طبقه کدگذاری و مورد شمارش قرار گرفت.

جدول ۲. توزیع فراوانی درصدی اهداف کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده بر اساس چگونگی

تدوین اهداف

ردیف	نام کتاب	تعداد		وضعیت هدف			جمع
		درس / فصل	ف	چند بخشی	صحیح	چند سطحی	
۱	اصول حسابداری	۵	ف	۴	۲۴	۸	۲۶
			د	%۱۱.۱۱	%۶۷.۶۶	%۲۲.۲۲	%۱۰۰.۰
۲	ایمنی و کمک‌های نخستین	۱۵	ف	۱۰	۳۵	۸	۵۳
			د	%۸۷.۱۸	%۰۴.۶۶	%۰۰.۰	%۱۰۰.۰
۳	بهداشت خانواده	۱۲	ف	۵	۸۲	۲	۸۹
			د	%۶۲.۵	%۱۳.۹۲	%۰۰.۰	%۱۰۰.۰
۴	بهداشت فردی و عمومی	۱۰	ف	۰	۶۹	۵	۷۴
			د	%۰۰.۰	%۲۴.۹۳	%۰۰.۰	%۱۰۰.۰
۵	بیماری‌های شایع کودکان	۹	ف	۲۲	۵۸	۶	۸۶
			د	%۵۸.۲۵	%۴۴.۶۷	%۰۰.۰	%۱۰۰.۰
۶	تدارک و تهیه غذا	۷	ف	۲۰	۱۰۷	۲۳	۱۵۰
			د	%۳۳.۱۳	%۳۳.۷۱	%۰۰.۰	%۱۰۰.۰
۷	تعلیم و تربیت اسلامی	۶	ف	۴	۳۲	۱	۳۷
			د	%۸۱.۱۰	%۴۹.۸۶	%۷۰.۲	%۱۰۰.۰
۸	تغذیه و بهداشت مواد غذایی	۱۳	ف	۵	۴۷	۱	۵۷
			د	%۷۷.۸	%۴۶.۸۲	%۷۵.۱	%۱۰۰.۰
۹	حقوق خانواده در اسلام	۸	ف	۸	۳۶	۳	۴۷
			د	%۰۲.۱۷	%۶۰.۷۶	%۰۰.۰	%۱۰۰.۰

۲۲	۰	۰	۱۶	۶	ف	۱۵	خانواده در اسلام	۱۰
%۱۰۰	%۰۰.۰	%۰۰.۰	%۷۳.۷۲	%۲۷.۲۷	د			
۲۶	۰	۰	۲۱	۵	ف	۴	خیاطی (۱)	۱۱
%۱۰۰	%۰۰.۰	%۰۰.۰	%۷۷.۸۰	%۲۳.۱۹	د			
۱۹	۰	۰	۱۶	۳	ف	۳	خیاطی (۲)	۱۲
%۱۰۰	%۰۰.۰	%۰۰.۰	%۲۱.۸۴	%۷۹.۱۵	د			
۴۲	۳	۰	۳۵	۴	ف	۶	روان‌شناسی رشد	۱۳
%۱۰۰	%۱۴.۷	%۰۰.۰	%۳۳.۸۳	%۵۲.۹	د			
۴۷	۰	۴	۳۷	۶	ف	۷	روان‌شناسی عمومی	۱۴
%۱۰۰	%۰۰.۰	%۵۱.۸	%۷۲.۷۸	%۷۷.۱۲	د			
۶۷	۳	۱	۲۸	۳۵	ف	۹	زیست‌شناسی	۱۵
%۱۰۰	%۴۸.۴	%۴۹.۱	%۷۹.۴۱	%۲۴.۵۲	د			
۶۸	۰	۰	۴۸	۲۰	ف	۱۸	کاربرد و نگهداری لوازم خانگی	۱۶
%۱۰۰	%۰۰.۰	%۰۰.۰	%۵۹.۷۰	%۴۱.۲۹	د			
۵۹	۳	۰	۴۴	۱۲	ف	۹	کارگاه صنایع دستی بافت	۱۷
%۱۰۰	%۰۸.۵	%۰۰.۰	%۵۸.۷۴	%۳۴.۲۰	د			
۱۱۴	۲	۰	۱۰۱	۱۱	ف	۲۱	مبانی و کاربرد رایانه چاپ ۱۳۸۷	۱۸
%۱۰۰	%۷۵.۱	%۰۰.۰	%۶۰.۸۸	%۶۵.۹	د			
۳۹	۰	۰	۳۹	۰	ف	۵	مدیریت خانواده و هزینه‌ها	۱۹
%۱۰۰	%۰۰.۰	%۰۰.۰	۱۰۰	%۰۰.۰	د			
۱۱۳۲	۶۲	۱۵	۸۷۵	۱۸۰	ف	جمع کل ۱۹ کتاب		
%۱۰۰	%۴۸.۵	%۳۳.۱	%۳۰.۷۷	%۹۰.۱۵	د			

بر اساس مندرجات جدول (۲) مجموع اهداف جزئی کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده، تعداد ۱۱۳۲ هدف است که کتاب مبانی و کاربرد رایانه با ۱۱۴ هدف و کتاب خیاطی (۲) با ۱۹ هدف به ترتیب بیش‌ترین و کم‌ترین اهداف را دارند. همچنین ۱/۳۳ درصد اهداف چند سطحی، ۵/۴۸ درصد

کلی، ۱۵/۹ درصد چند بخشی و ۷۷/۲۰ درصد به‌طور صحیح تدوین شده‌اند. کتاب مدیریت خانواده و هزینه‌ها با ۱۰۰ درصد هدف صحیح و کتاب زیست شناسی با ۴۱/۸ درصد هدف صحیح به ترتیب بهترین و ضعیف‌ترین کتاب‌ها از جهت تدوین اهداف می‌باشند.

۲- توزیع اهداف در حیطه‌های شناختی، عاطفی روانی و حرکتی

اهداف کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده با توجه به نشانه‌ها در سه طبقه حیطه‌های یادگیری شناسایی، کدگذاری و شمارش شدند.

جدول ۳: توزیع فراوانی درصدی اهداف کتاب‌های درسی مدیریت خانواده به تفکیک سطوح اهداف

ردیف	نام کتاب	تعداد درس / فصل		حیطه		
		ف	د	روانی حرکتی	شناختی	عاطفی
۱	اصول حسابداری	۵	۰	۰	۴۰	۰
		۰	۰	۰٪	۱۰۰٪	۰٪
۲	ایمنی و کمک‌های اولیه	۱۵	۰	۲۰	۴۵	۰
		۰	۰	۶۴.۱۹٪	۳۶.۸۰٪	۰٪
۳	بهداشت خانواده	۱۲	۰	۰	۹۶	۰
		۰	۰	۰٪	۱۰۰٪	۰٪
۴	بهداشت فردی و عمومی	۱۰	۰	۳	۷۱	۰
		۰	۰	۴.۱٪	۶.۹۸٪	۰٪
۵	بیماری‌های شایع کودکان	۹	۰	۰	۱۱۵	۰
		۰	۰	۰٪	۱۰۰٪	۰٪
۶	تدارک و تهیه غذا	۷	۰	۸۸	۸۸	۲
		۰	۰	۴.۴۹٪	۴.۴۹٪	۱.۱٪
۷	تعلیم و تربیت اسلامی	۶	۰	۰	۴۱	۰
		۰	۰	۰٪	۱۰۰٪	۰٪
۸	تغذیه و بهداشت مواد غذایی	۱۳	۰	۰	۶۲	۰
		۰	۰	۰٪	۱۰۰٪	۰٪

۵۵	۰	۵۵	۰	ف	۸	حقوق خانواده در اسلام	۹
%۱۰۰	%۰	%۱۰۰	%۰	د			
۳۵	۰	۳۵	۰	ف	۱۵	خانواده در اسلام	۱۰
%۱۰۰	%۰	%۱۰۰	%۰	د			
۳۱	۰	۷	۲۴	ف	۴	خیاطی (۱)	۱۱
%۱۰۰	%۰.۰	%۵۸.۲۲	%۴۲.۷۷	د			
۲۲	۰.۰	۱	۲۱	ف	۳	خیاطی (۲)	۱۲
%۱۰۰	%۰	%۵.۴	%۵.۹۵	د			
۵۳	۰	۵۳	۰	ف	۶	روان‌شناسی رشد	۱۳
%۱۰۰	%۰	%۱۰۰	%۰	د			
۵۶	۰	۵۶	۰	ف	۷	روان‌شناسی عمومی	۱۴
%۱۰۰	%۰	%۱۰۰	%۰	د			
۱۱۷	۰	۱۱۷	۰	ف	۹	زیست‌شناسی	۱۵
%۱۰۰	%۰	%۱۰۰	%۰	د			
۸۸	۰	۵۴	۳۴	ف	۱۸	کاربرد و نگهداری لوازم خانگی	۱۶
%۱۰۰	%۰.۰	%۳۶.۶۱	%۶۴.۳۸	د			
۷۲	۲	۴۵	۲۵	ف	۹	کارگاه صنایع دستی بافت	۱۷
%۱۰۰	%۷۸.۲	%۵۰.۶۲	%۷۲.۳۴	د			
۱۲۶	۰	۱۲۶	۰	ف	۲۱	مبانی و کاربرد رایانه چاپ ۱۳۸۷	۱۸
%۱۰۰	%۰	%۱۰۰	%۰	د			
۳۹	۰	۳۹	۰	ف	۵	مدیریت خانواده و هزینه‌ها	۱۹
%۱۰۰	%۰	%۱۰۰	%۰	د			
۱۳۶۵	۴	۱۱۴۶	۲۱۵	ف	جمع کل ۱۹ کتاب		
%۱۰۰	%۲۹.۰	%۹۶.۸۳	%۷۵.۱۵	د			

مندرجات جدول ۳ نشانگر آن است که کتاب‌های رشته مدیریت خانواده ۱۳۶۵ هدف صحیح و یا اصلاح شده توسط محقق دارد که ۸۳/۹۶ درصد در حیطه شناختی، ۱۵/۷۵ درصد در حیطه روانی و

۶۲	۰	۱	۱	۴	۱۹	۳۷	ف		تغذیه و بهداشت مواد غذایی	۸
%۱۰۰	%۰۰	%۶۱.۱	%۶۱.۱	%۴۵.۶	۳۰ %۶۵	%۶۸.۵۹	د	۱۳		
۵۵	۰	۰	۰	۰	۲۰	۳۵	ف		حقوق خانواده در اسلام	۹
%۱۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	۳۶ %۳۶	%۶۴.۶۳	د	۸		
۳۵	۰	۰	۰	۰	۲۳	۱۲	ف		خانواده در اسلام	۱۰
%۱۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	۶۵ %۷۱	%۲۹.۳۴	د	۱۵		
۷	۰	۰	۰	۱	۲	۴	ف		خیاطی (۱)	۱۱
%۱۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	۱۴ %۲۹	۲۸ %۵۷	%۱۴.۵۷	د	۴		
۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	ف		خیاطی (۲)	۱۲
%۱۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	۰ %۰۰	%۱۰۰	د	۳		
۵۳	۰	۰	۰	۰	۴	۴۹	ف		روان شناسی رشد	۱۳
%۱۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	۷ %۵۵	%۴۵.۹۲	د	۶		
۵۶	۲	۱	۰	۰	۳۸	۱۵	ف		روان شناسی عمومی	۱۴
%۱۰۰	%۶.۳	%۸.۱	%۰	%۰	۶۷ %۹	%۸.۲۶	د	۷		
۱۱۷	۰	۰	۰	۰	۱۱۱	۶	ف		زیست شناسی	۱۵
%۱۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	۹۴ %۹	%۱.۵	د	۹		
۵۴	۰	۰	۰	۴	۴۴	۶	ف		کاربرد و نگهداری لوازم خانگی	۱۶
%۱۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	%۴۱.۷	۸۱ %۴۸	%۱۱.۱۱	د	۱۸		
۴۵	۰	۰	۰	۱	۲۰	۲۴	ف		کارگاه صنایع دستی بافت	۱۷
%۱۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	%۲۲.۲	۴۴ %۴۴	%۳۳.۵۳	د	۹		
۱۲۶	۰	۰	۰	۸۶	۲۰	۲۰	ف		مبانی و کاربرد رایانه چاپ ۱۳۸۷	۱۸
%۱۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	۶۸ %۲۵	۱۵ %۸۷	%۸۷.۱۵	د	۲۱		
۳۹	۰	۰	۰	۰	۲۸	۱۱	ف		مدیریت خانواده و هزینه‌ها	۱۹
%۱۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	%۰۰	۷۱ %۷۹	%۲۱.۲۸	د	۵		
۱۱۴۶	۲	۲	۵	۱۲۶	۶۱۸	۳۹۳	ف		جمع کل ۱۹ کتاب	
%۱۰۰	%۱۷.۰	%۱۷.۰	%۴۴.۰	۱۰ %۹۹	۵۳ %۹۳	%۲۹.۳۴	د			

یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد که از تعداد ۱۱۴۶ هدف شناختی کتاب‌های درسی مدیریت خانواده ۳۴/۲۹ درصد اهداف در سطح دانش، ۵۳/۹۲ درصد در سطح درک، ۱۰/۹۹ درصد در سطح کاربرد و فقط ۰/۴۴ درصد در سطح تحلیل، ۰/۱۷ درصد در سطح ارزشیابی و ۰/۱۷ درصد در سطح نوآوری است.

همچنین کتاب روان‌شناسی عمومی تنها کتابی است که اهدافی در سطح نوآوری نیز دارد و دو کتاب درسی نیز دارای یک هدف در سطح ارزشیابی هستند. این در حالی است که اهداف تعداد ۸ کتاب درسی محدود به دو سطح دانش و درک است و اهداف تعداد ۸ کتاب درسی دیگر نیز در سه سطح دانش، درک و کاربرد می‌باشد.

۳-۲- اهداف حیطه روانی و حرکتی

به منظور تحلیل سطوح اهداف حیطه روانی، حرکتی اهداف این حیطه در سه سطح ادراکی، جسمانی و مهارتی طبقه‌بندی شدند.

جدول ۵: توزیع فراوانی و درصدی اهداف در سطوح حیطه روانی، حرکتی کتاب‌های مدیریت

خانواده

ردیف	نام کتاب	تعداد			جمع
		درس / فصل	ادراکی	جسمانی	
۱	ایمنی و کمک‌های اولیه	۱۵	۰	۰	۲۰
		د	٪۰.۰	٪۰.۰	٪۱۰۰
۲	بهداشت فردی و عمومی	۱۰	۰	۰	۳
		د	٪۰.۰	٪۰.۰	٪۱۰۰
۳	تدارک و تهیه غذا	۷	۱۱	۰	۸۸
		د	٪۵۰.۱۲	٪۰.۰	٪۵۰.۸۷
۴	خیاطی (۱)	۴	۱	۰	۲۴
		د	٪۱۷.۴	٪۰.۰	٪۸۳.۹۵
۵	خیاطی (۲)	۳	۰	۰	۲۱
		د	٪۰.۰	٪۰.۰	٪۱۰۰
۶	کاربرد و نگهداری لوازم خانگی	۱۸	۳۴	۰	۳۴

٪۱۰۰	٪۰۰.۰	٪۰۰.۰	٪۱۰۰	د		
۲۵	۲۴	۱	۰	ف	۹	کارگاه صنایع دستی بافت
٪۱۰۰	٪۰۰.۹۶	٪۰۰.۴	٪۰۰.۰	د		
۲۱۵	۱۶۸	۱	۴۶	ف	جمع کل کتابها	
٪۱۰۰	٪۱۴.۷۸	٪۴۷.۰	٪۴۰.۲۱	د		

بر اساس مندرجات جدول فوق از ۲۱۵ هدف روانی و حرکتی کتاب‌های درسی مدیریت خانواده ۲۱/۴۰ درصد در سطح ادراکی، ۰/۴۷ درصد در سطح جسمانی و ۷۸/۱۴ درصد در سطح مهارتی هستند که در ۳ کتاب درسی اهداف تنها دارای اهداف در سطح مهارتی، و در ۳ کتاب درسی دیگر نیز اهداف در دو سطح می‌باشند.

۴- تحلیل اهداف بر اساس متن نوشتاری و تمرین

به منظور بررسی ارتباط بین اهداف با متن نوشتاری و تمرین‌های کتاب‌های درسی، جدول ۶ طراحی و اطلاعات بعد از کدگذاری در آن جمع‌آوری شدند.

جدول ۶. توزیع فراوانی، درصدی، تحلیل اهداف بر اساس متن نوشتاری و تمرین کتاب‌های

درسی رشته مدیریت خانواده

ردیف	نام کتاب	تعداد درس / فصل	متن - تمرین			
			هر دورا دارند	هیچ کدام را ندارد	فقط تمرین دارد	فقط متن دارد
۱	اصول حسابداری	ف	۲۸	۲	۲	۸
		د	٪۰.۷۰	٪۰.۵	٪۰.۵	٪۰.۲۰
۲	ایمنی و کمک‌های اولیه	ف	۳۶	۱	۰	۲۸
		د	٪۴.۵۵	٪۰.۱	٪۰.۰	٪۱.۴۳
۳	بهداشت خانواده	ف	۵۷	۰	۳	۳۶
		د	٪۴.۵۹	٪۰.۰	٪۱.۳	٪۵.۳۷
۴	بهداشت فردی و عمومی	ف	۳۱	۹	۰	۳۴
		د	٪۹.۴۱	٪۲.۱۲	٪۰.۰	٪۹.۴۵

۱۱۵	۹۰	۲	۸	۱۵	ف	۹	بیماریهای شایع کودکان	۵
۱۰۰	%۳.۷۸	%۷.۱	%۰.۷	%۰.۱۳	د			
۱۷۸	۲۱	۱۳	۳۲	۱۱۲	ف	۷	تدارک و تهیه غذا	۶
۱۰۰	%۸.۱۱	%۳.۷	%۰.۱۸	%۹.۶۲	د			
۴۱	۱۱	۷	۲	۲۱	ف	۶	تعلیم و تربیت اسلامی	۷
۱۰۰	%۸.۲۶	%۱.۱۷	%۹.۴	%۲.۵۱	د			
۶۲	۱۴	۴	۰	۴۴	ف	۱۳	تغذیه و بهداشت مواد غذایی	۸
۱۰۰	%۶.۲۲	%۵.۶	%۰.۰	%۰.۷۱	د			
۵۵	۱۸	۱	۴	۳۲	ف	۸	حقوق خانواده در اسلام	۹
۱۰۰	%۷.۳۲	%۸.۱	%۳.۷	%۲.۵۸	د			
۳۵	۱۵	۱	۲	۱۷	ف	۱۵	خانواده در اسلام	۱۰
۱۰۰	%۹.۴۲	%۹.۲	%۷.۵	%۶.۴۸	د			
۳۱	۱۶	۲	۰	۱۳	ف	۴	خیاطی (۱)	۱۱
۱۰۰	%۶.۵۱	%۵.۶	%۰.۰	%۹.۴۱	د			
۲۲	۶	۰	۰	۱۶	ف	۳	خیاطی (۲)	۱۲
۱۰۰	%۳.۲۷	%۰.۰	%۰.۰	%۷.۷۲	د			
۵۳	۱۵	۴	۲	۳۲	ف	۶	روان‌شناسی رشد	۱۳
۱۰۰	%۳.۲۸	%۵.۷	%۸.۳	%۴.۶۰	د			
۵۶	۲۱	۱	۱۰	۲۴	ف	۷	روان‌شناسی عمومی	۱۴
۱۰۰	%۵.۳۷	%۸.۱	%۹.۱۷	%۹.۴۲	د			
۱۱۷	۵۸	۳	۱	۵۵	ف	۹	زیست‌شناسی	۱۵
۱۰۰	%۶.۴۹	%۶.۲	%۹.۰	%۰.۴۷	د			
۸۸	۲۶	۴	۴۸	۱۰	ف	۱۸	کاربرد و نگهداری لوازم خانگی	۱۶
۱۰۰	%۵.۲۹	%۵.۴	%۵.۵۴	%۴.۱۱	د			
۷۲	۲۶	۱	۶	۳۹	ف	۹	کارگاه صنایع دستی بافت	۱۷
۱۰۰	%۱.۳۶	%۴.۱	%۳.۸	%۲.۵۴	د			

۱۲۶	۶۳	۷	۱۰	۴۶	ف	۲۱	مبانی و کاربرد رایانه چاپ ۱۳۸۷	۱۸
۱۰۰	%۰.۵۰	%۰.۵	%۰.۷	%۰.۳۶	د			
۳۹	۲۳	۰	۱	۱۵	ف	۵	مدیریت خانواده و هزینه‌ها	۱۹
۱۰۰	%۰.۵۹	%۰.۰	%۰.۲	%۰.۳۸	د			
۱۳۶۵	۵۲۹	۵۵	۱۳۸	۶۴۳	ف	جمع		
۱۰۰	%۸.۳۸	%۰.۴	%۱.۱۰	%۱.۴۷	د			

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که از ۱۳۶۵ هدف کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده ۴۷/۱ درصد اهداف دارای متن نوشتاری و تمرین، ۰/۴ درصد فقط دارای تمرین، ۳۸/۸ درصد فقط دارای متن نوشتاری و ۱۰/۱ درصد اهداف بدون متن و تمرین می‌باشند. کتاب‌های کاربرد و نگهداری لوازم خانگی با ۵۴/۵ درصد، تدارک و تهیه غذا با ۱۸ درصد و روان‌شناسی عمومی با ۱۷/۹ درصد اهداف بدون متن نوشتاری و تمرین به ترتیب ضعیف‌ترین کتاب‌ها از این جهت می‌باشند همچنین کتاب‌های خیاطی (۲) با ۷۲/۷ درصد، تغذیه و بهداشت مواد غذایی با ۷۱ درصد و اصول حسابداری با ۷۰ درصد اهداف دارای متن نوشتاری و تمرین به ترتیب بهترین کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده از این جهت می‌باشند.

نتیجه‌گیری

اهداف بیان مقاصدی است که انتظار می‌رود فراگیران پس از پایان آموزش به آن‌ها دست پیدا کنند. در همین راستا تدوین صحیح اهداف درس به مؤلفان و طراحان کتاب درسی کمک می‌کند تا متن و تمرین‌های مناسبی برای تحقق اهداف تدارک ببینند. این در حالی است که نتایج تحقیق نشان می‌دهد از تعداد ۱۱۳۲ هدف دروس در کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده فقط ۷۷/۳ درصد اهداف به‌طور صحیح تدوین شده‌اند. بنابراین در قدم اول ضروری است تا برنامه ریزان و کارشناسان دفتر تالیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای دوره‌های آموزشی‌ای در ارتباط با چگونگی تدوین اهداف بگذرانند تا این نقیصه مرتفع شود.

تحلیل اهداف در حیطه‌های سه‌گانه شناختی، روانی حرکتی و عاطفی نشان می‌دهد که در این دوره آموزشی توجهی به اهداف حیطه عاطفی نشده است و تنها در دو موضوع درسی و در مجموع ۰/۲۹ درصد اهداف مربوط به حیطه عاطفی وجود دارد، در حالی که توجه به تمایلات و احساسات

فراگیران و تلاش در جهت هدایت رفتار آنان در تغییر نگرش‌ها، باورها و ارزش‌گذاری‌ها از اهمیت خاصی در این دوره آموزشی برخوردار است.

هیلتون این نوع ارزش‌گذاری‌ها را به عنوان صافی درون داده‌ها می‌داند و معتقد است همه درون داده‌ها در نظام خانواده از صافی عبور می‌کنند که شامل انتظارات، اصول، ارزش‌ها، استانداردها، اخلاقیات و... هستند. حتی اگر نظام مدیریت خانواده هیلتون پذیرفته نشود باید توجه داشت که به کارگیری یادگرفته‌ها در رشته مدیریت خانواده نیازمند تحقق برخی از اهداف حیطة عاطفی است؛ به عبارت دیگر مهارت‌هایی مانند خیاطی، ایمنی و کمک‌های اولیه دانش‌هایی مانند روان‌شناسی، حقوق خانواده در اسلام و... به میزانی در زندگی روزمره به کار گرفته می‌شود که فراگیر نسبت به آن‌ها ارزش‌گذاری داشته باشد. از طرف دیگر توزیع اهداف در حیطة روانی و حرکتی به غیر از چند مورد از توازن منطقی برخوردار است و دروس مربوط به آموزش‌های حرفه‌ای دارای اهدافی در حیطة روانی حرکتی هستند.

میلر^۱ (۱۹۸۳) دیدگاه‌های برنامه درسی را به هفت گروه طبقه‌بندی کرد. بر اساس این طبقه‌بندی می‌توان گفت دیدگاه رفتاری^۲ و دیدگاه موضوعی^۳، دو دیدگاهی است که برنامه درسی رشته مدیریت خانواده بر آن مبتنی است. دیدگاه رفتاری با روش‌های خاص یادگیری که به رفتارهای مشخصی منجر می‌شود، سر و کار دارد. آموزش و پرورش قابلیت‌مدار نیز در این دیدگاه مطرح می‌شود. در این نوع آموزش از طریق یک توالی از پیش تعیین شده تلاش می‌شود تا دانش‌آموزان به قابلیت‌ها و یا مهارت‌های خاصی دست پیدا کنند، دروس‌هایی مانند، ایمنی و کمک‌های اولیه، خیاطی، کاربرد و نگهداری لوازم منزل، کارگاه صنایع دستی، تدارک و تهیه غذا، از جمله دروس رشته مدیریت خانواده است که مبتنی بر دیدگاه رفتاری برنامه ریزی شده است و دیدگاه موضوعی بر موضوع‌های درسی و شیوه تکوین و سازمان دهی آن‌ها تاکید دارند دروسی چون بهداشت فردی و عمومی، تعلیم و تربیت اسلامی، خانواده در اسلام، روان‌شناسی رشد و روان‌شناسی عمومی از جمله دروس این دوره است که مبتنی بر موضوع‌های درسی برنامه ریزی شده‌اند. بر همین اساس می‌توان نتیجه گرفت که بخشی از برنامه درسی این رشته بر اساس طبقه‌بندی ویکرز از تاریخچه رشته مدیریت منابع خانواده مشابه دوره دوم، یعنی سال‌های ۱۹۴۰ تا ۱۹۵۰ است که به آموزش تجهیزات و وسایل خانه، کارآمدی و ساده‌سازی وظایف پرداخته می‌شد، و فاصله زیادی با پیشنهادات هیلتون در رابطه با کیفیت زندگی

^۱. Miller, J. P.

^۲. Behavioral

^۳. Subject

دارد. هرچند می‌توان گفت برخی از دروس که مربوط به دیدگاه موضوعی است می‌تواند برخی از توانمندی‌های افراد را در زمینه‌های مورد بحث هیلتون توسعه دهد، اما این هم در صورتی است که دیدگاه فرایند شناختی در این دروس حاکمیت پیدا کند. بر اساس طبقه‌بندی میلر برنامه درسی در این دیدگاه، برنامه درسی است که بر فرایندهای مشاهده، تجزیه و تحلیل، ترکیب، ارزشیابی و همچنین سایر مهارت‌های ذهنی تاکید می‌ورزد و حل مسأله یکی از مهم‌ترین مهارت‌هایی است که این دیدگاه بر آن تاکید دارد.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اکثریت قریب به اتفاق اهداف دروس رشته مدیریت خانواده در سطوح پایین شناختی است، یعنی از ۱۱۴۶ هدف درحیطه شناختی، تنها ۰/۷۸ درصد اهداف در سطوح تحلیل، ارزشیابی و نوآوری هستند و ۸۸/۱۱ درصد اهداف در سطوح دانش و درک می‌باشند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بیش‌ترین تاکید این دوره آموزشی بر حفظ و فهم تعدادی مفاهیم، اصول و قوانین در زمینه‌های مختلف علمی و دینی است و این دوره قادر نخواهد بود تا توانایی تجزیه و تحلیل، استنباط، استنتاج و حل مسأله را در فراگیران خود افزایش دهد.

هرچند دروس مربوط به آموزش‌های حرفه‌ای اهدافی در حیطه روانی و حرکتی دارند اما اهداف در این حیطه دارای سطوح قابل دفاعی نیستند. در همین راستا اهداف مهارتی بدون وجود اهداف ادراکی و یا جسمانی در تعداد ۶ کتاب درسی آورده شده است، درحالی که طبقه‌بندی حیطه روانی حرکتی پلکانی بوده و شرط رسیدن به سطح مهارتی گذرکردن از سطوح قبلی می‌باشد.

۵- تحقق اهداف دوره آموزشی در صورتی میسر است که محتوا و تمرین‌های مرتبط با آن در کتاب درسی آورده شده باشد، این در حالی است که ۱۰/۱ درصد اهداف کتاب‌های درسی مدیریت خانواده متن و تمرین ندارند و ۴ درصد اهداف نیز متن نوشتاری و ۳۸/۸ درصد تمرین ندارند. بنابراین فقط کمتر از نیمی از اهداف کتاب‌های درسی رشته مدیریت خانواده یعنی ۴۷/۱ درصد دارای تمرین و متن نوشتاری مناسب هستند.

پیشنهادها

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت کارایی دوره مدیریت خانواده از سه بعد مخاطبان، عنوان‌های درسی و چگونگی طراحی و تدوین اهداف محتوا و تمرین‌ها قابل بررسی است. دختر بودن مخاطبان دوره از طرفی می‌تواند به توانمندسازی زنان در اداره خانواده کمک کند و از طرف دیگر باید توجه داشت که افزایش اقتدار زن در خانواده‌های ایرانی می‌تواند رضایت مندی زناشویی وی را کاهش دهد

(ذوالفقاری پور، حسینیان، یزدی، ۱۳۸۳ : ۳۸). در جامعه ایرانی به‌طور سنتی مردان مدیران خانواده هستند و اختصاص این دوره آموزشی به زنان می‌تواند تعارضات فرهنگی به وجود آورد. بنابر این شایسته است دروسی به منظور آشنایی زنان با ویژگی‌ها و ضرورت‌های فرهنگی خانواده‌های ایرانی در این دوره پیش‌بینی شود.

برخی از عنوان‌های درسی دوره آموزش مدیریت خانواده به دنبال توان مندی فراگیران در حرفه‌های خاص است، در حالی که نخست ضرورت یادگیری برخی از حرفه‌ها مانند حسابداری برای مدیریت خانواده جای بحث دارد. دوم این که ایجاد برخی مهارت‌ها مانند خیاطی، آشپزی با چند واحد درسی ممکن نیست، سوم شرط بهبود کیفیت زندگی (همان‌گونه که هیلتون نیز اشاره دارد) با توانمندی‌های شناختی و عاطفی همسران مرتبط است تا توانمندی‌های حرفه‌ای آن‌ها از جنبه طراحی و تدوین اهداف، محتوا و تمرین نیز دوره آموزشی مدیریت خانواده دارای نواقص زیادی است که پیشنهاد می‌شود تا برنامه ریزان درسی اقدام به رفع آن کنند.

منابع

- بلوم، بنجامین و همکاران (۱۹۵۶) *طبقه‌بندی هدف‌های پرورشی*، ترجمه: علی اکبر سیف و خدیجه علی‌آبادی. تهران: رشد.
- ثمری، علی اکبر و احمد لعلی فاز (۱۳۸۴) «مطالعه اثربخشی آموزشی مهارت‌های زندگی بر استرس خانوادگی و پذیرش اجتماعی»، *فصلنامه اصول بهداشت روانی*، سال هفتم، شماره ۲۶ و ۲۵، تهران.
- خامنه جهانیان، مهری، احمد برجعلی و محمد کاظم سلیمی زاده (۱۳۸۵) «بررسی رابطه‌ی هوش هیجانی و رضایت زناشویی»، *فصلنامه روان‌شناسی*. سال دهم. شماره ۲۹، تهران.
- ذوالفقاری پور، محبوبه، سیمین حسینیان و سیده منوره یزدی (۱۳۸۳) «بررسی روابط میان ساختار قدرت در خانواده با رضامندی زناشویی زنان کارمند و خانه‌دار شهر تهران»، *فصلنامه تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره*، جلد سوم، شماره ۱۱۱، تهران.
- صدیق سروستانی، رحمت اله و کرم حبیب پورکتابی (۱۳۸۶) «بررسی نیازهای اجتماعی، فرهنگی و آموزشی دختران دانش‌آموز سراسر کشور»، *فصلنامه پژوهش زنان*، دوره ۵، شماره ۳.
- عمادزاده، مصطفی (۱۳۸۳) «اهمیت سرمایه‌گذاری در آموزش زنان»، *فصلنامه پژوهش زنان*. شماره ۷، تهران.
- فتحی واجارگاه، کوروش (۱۳۸۶) *برنامه درسی به سوی هویت‌های جدید*. تهران. آبیژ.

میلر. جی. پی. (۱۹۸۳) نظریه‌های برنامه درسی، ترجمه محمد مهر محمدی. (۱۳۸۲). تهران. سمت. هارو، آنتیا. ج. (۱۹۷۶) طبقه‌بندی هدف‌های تربیتی حیطه روانی و حرکتی، ترجمه: علیرضا کیامنش، تهران. دفتر امور کمک آموزشی، (۱۳۶۸).

Arnot, M. David, M. and Weiner, G. (1999) *Closing the Gender Gap: Postwar Education and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Blenking , G. M. fetal (1992) *Change and The Curriculum*, London: Paul Chapman.

Dalton, Elizabeth. (2003) "The New Bloom's Taxonomy," Objectives, and Assessments, www.gaeacoop.org/dalton/publications/new_bloom

Gros, I. H. , Crandall, E. W. & Knoll, M. M. (1980). *"Management For Modern Families"* (4th ed.) Indianapolis, IN: Prentice Hall.

Hilton Jeanne. M. (2004) *"Family Resource Management: Revitalization for the 21st Century"* , Western Family Economics Association Volu. 19.

Unesco, (2005) *"A Comprehensive Strategy for Textbooks and Learning Materials"*, UNESCO, Paris.

Vickers, C. (1986) "Themes in Home Management". In, *Themes in Home Economics and their Impact on Families, 1909-1984*. Washington, DC: American Home Economics Association.

Wiles, J. Bond's. (2006) *Curriculum Development*. Merrill Publishing Company. Melbourne.